

II

ŞANTIERUL DELA BALTA - VERDE

Săpăturile dela Balta-Verde s'au desfăşurat pentru atingerea obiectivelor propuse de Institutul de Istorie al Academiei Republicii Populare Române.

Săpăturile din Iulie 1949 au dus la determinarea celei mai vaste necropole din ţară noastră dela sfârşitul treptei superioare a barbariei. Mormintele au formă de mici tumuli şi sunt răspândite pe o mare întindere, la hotarul dintre comuna Balta-Verde şi Gogoşi. Cele mai numeroase morminte se găsesc pe proprietatea ultimei comune. Numărul lor se ridică la câteva sute. În campania din vara aceasta s'au săpat 96 tumuli. Nu toţi tumulii conţin urme arheologice sau schelete. Necropola era necunoscută până acuma. Ea a fost identificată în timpul cercetărilor din anul acesta. În faţa necropolei, peste braţul Dunării, se află pe Ostrovul-Mare alte morminte în tumuli, cu material arheologic similar. Aceste morminte sunt pe cale de a fi distruse de către apele Dunării şi din cauza terenului cu caracter de dună.

În vecinătatea imediată a necropolei se găseşte cimitirul cu urne de înclinaţie din epoca bronzului şi a primei epoci a fierului, săpat de noi în toamna anului 1932, precum şi seria de alte morminte în tumul, din care au fost săpate numai 8 în 1932.

Necropola de mai sus aparţine unor *luptători localnici*, îngropaţi după ritul înhumaţiei şi înarmaţi cu săbii şi lănci de fier, pumnale şi topoare de luptă cu două tăişuri. În mod cu totul sporadic au apărut şi morminte de copii (vezi: mormântul dublu nr. XVI) şi de femei, precum şi două morminte de înclinaţie (mormântul V şi LXX). E vorba de morminte individuale în tumul.

Materiaul descoperit în aceste morminte are un aspect cultural istoric ce se încadrează în general în cultura materială din perioada de tranziţie spre a doua epocă a fierului de pe teritoriul Republicii noastre. Atât armele, cât şi poadoabele de metal (numeroase agrafe, forme nord-vest-balcanice, central-europene şi nord-est-italice), brăţări, ace, perlele de sticlă şi vasele de lut ilustrează minunat de clar această vreme de tranziţie, care, mai ales în regiunile noastre se datează în sec. V—IV-lea în. de era noastră, dăinuind deci până la formarea noii culturi Latene, a cărei documentare în regiune nu poate fi mai timpurie de jumătatea sec. IV-lea în. de e. n. sau ultima jumătate a aceluiaş secol, atât cât se ştie până în prezent.

Pentru aceeaşi vreme târzie a culturii pledează şi descoperirile făcute în a doua grupă de tumuli de pe teritoriul comunei Balta-Verde, dealungul Văii Dunării. Din această grupă, cunoscută încă din 1932, s'au săpat 12 tumuli. Aici este vorba de *morminte colective în tumuli*, al căror număr se ridică uneori până la 10. Poate că ne găsim în faţa unor movile funerare ale ginţilor (*gentilitius tumulus*), deosebite de cimitirele comune.

Ele aparțin, nu numai unor luptători, dar și populației civile. De aceea, suntem înclinați a le considera drept morminte ale familiilor din localitate. Mormintele luptătorilor apar alături, în același tumul, — cu morminte cu construcție de piatră și morminte simple, similare celor din marea necropolă amintită mai sus. Inventarul mormintelor este de o rară bogăție și varietate.

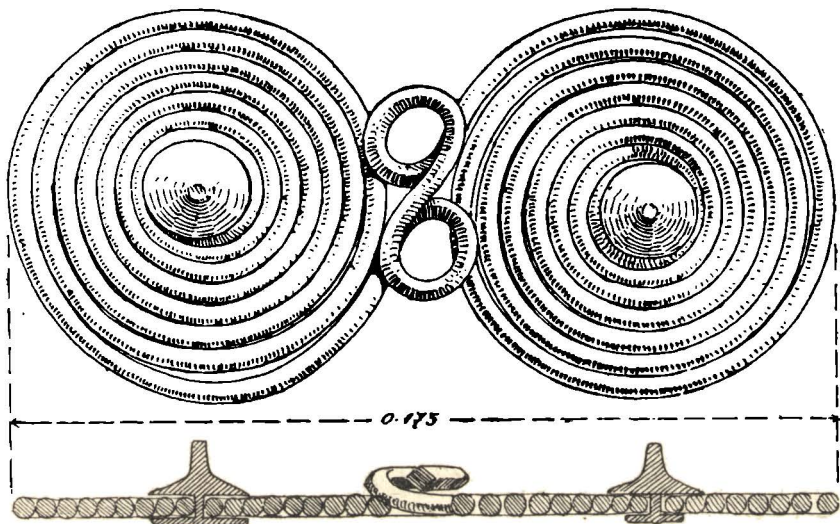
Descoperirile dela Balta-Verde — Gogoși pun din plin problema „ilirică” în istoria primitivă a Republicii noastre. Încă din 1924 V. Pârvan aborda această problemă istorică pe baza descoperirilor dela Gruia, — nu prea departe de Balta-Verde. De data aceasta însă, problema capătă toată amploarea sa. În 1924 V. Pârvan vorbea de o penetrație ilirică în regiunile geto-dace dela Dunărea de mijloc. De atunci știința noastră arheologică s'a menținut la teoria penetrației ilirice la Nord de Dunăre. Fără îndoială o atare ipoteză pare foarte seducătoare. Dar problema „ilirică” dela noi era legată de cultura hallstattiană de pe teritoriul patriei noastre. În prezent, această cultură este foarte bine documentată în Oltenia, prin cimitire și așezări, — apoi în Muntenia (descoperirile dela Odobești-Dâmbovița; Boian-Ialomița; București și foarte recent (1948) Blejești-Vlașca și Verbicioara-Dolj, în Dobrogea de Nord și Moldova de Sud (Poiana și Ruginești) și Stoicani-Covurlui, fără a mai vorbi de prezența ei în Transilvania și Banat, unde era cunoscută mai de mult. Nu poate fi vorba la Balta-Verde de o simplă enclavă militară ilirică, fiindcă morminte cu un inventar similar am întâlnit tocmai în Nordul județului Gorj (Telești și Drăgoești) și în parte la Feregele-Vâlcea, precum și dealungul Dunării oltene (Gruia, Basarabi-Dolj, Gura-Padinei-Romanași etc.). În morminte întâlnim, după cum am spus, femei, copii și bărbați neînarmați. Deci o populație, care locuia aici. În plus, ceramica din mormintele noastre ne prezintă o dezvoltare mai departe a societății omenești din Oltenia, cu o civilizație hallstattiană mai veche, pe care am întâlnit-o, atât în așezarea dela Balta-Verde, cât și în câmpul de urne din apropiere. Prin urmare materialul arheologic prezintă un proces de dezvoltare care s'a efectuat și pe teritoriul patriei noastre, fără a fi adus deci dela Sud de Dunăre, în cursul unei „invazii” ilirice. Acest material trebuie conexas cu cel din așezările hallstattiene dela noi. O atare studiere alături se poate face chiar la Balta-Verde, unde va trebui să săpăm și în așezarea contemporană mormintelor. O imagine completă a culturii sec. V—IV î. e. n. când se datează mormintele în tumul, nu se poate dobândi decât pe baza descoperirilor din așezări și din morminte, care dau cel mai bogat, mai variat și mai bine datat material documentar. Aceasta ne desvăluie mai repede și mai clar modul de producție al epocii, precum și organizarea socială, politică și militară. Trebuie să ne obișnuim a vedea în cultura celei dintâi epoci a fierului de pe teritoriul țării noastre un rezultat natural al unei dezvoltări pe baze etnoculturale locale, și nu rezultatul unei „invazii”.

Prezența numeroaselor morminte dela Balta-Verde — Gogoși, trebuie să stea, de sigur, în legătură cu evenimentele istorice dela Dunăre și din restul teritoriului Republicii noastre, petrecute prin secolul V și IV î. e. n. Care sunt acestea? Ne gândim, evident la invazia Celților, a căror presiune spre Est, începuse încă dela începutul sec. VI-lea precum și la intervenția regilor macedoneni la Dunăre, împotriva Tribalilor și „a Traciilor vecini” de care vorbește Ptolemeu. Mai plauzibilă pare o rezistență a populației locale, împotriva Celților, mai ales că inventarul arheologic descoperit, se datează într-o vreme de tranziție spre o perioadă istorică nouă. Cetatea dela Verbicioara intră în cadrul acestei probleme și al rezistenței localnicilor împotriva unui pericol din afară. După materialul descoperit în șanțul de apărare și în pietrele „zidurilor” valului, ea nu poate fi datată decât în aceeși perioadă.

Nu trebuie să pierdem iarăși din vedere că problema „ilirică” sau traco-ilirică dela noi, trebuie pusă în legătură și cu problema Sciților și a Slavilor primitivi. Vase de factura celor din mormintele noastre și din așezările hallstattiene contemporane au fost găsite în morminte „scitice”. Pe de altă parte ceramica și alte obiecte din valea Dunării oltene, cât și cele din restul patriei noastre, au analogii cu cele descoperite în Republica S. S. Ucraina, și în alte regiuni ale U. R. S. S.

Nu trebuie să ne surprindă nici prezența ritului de înmormântare, într-o vreme când incinerarea era curentă. Acelaș rit îl întâlnim și în necropole ilirice din sudul Dunării și în Italia nordică și centrală. Oricum materialul osteologic de la Balta-Verde ne va permite studierea tipului antropologic al populației din valea Dunării din sec. V—IV-lea î. e. n.

Descoperirile de la Balta-Verde — Gogoși nu interesează numai regiunea indicată aici, ci toată valea Dunării, Oltenia deluroasă și muntoasă, precum și istoria primitivă din restul Republicii noastre Populare. Prin amplasarea problemelor puse, aceste descoperiri au darul de a aduce contribuții esențiale la cunoașterea unor vremuri foarte apropiate de formarea primului stat scl-

BALTA VERDE — Fibulă de bronz. Mormântul 4 (tumulul XIV)

vagist dac cunoscut până acum, acela din vremea lui Dromihete.

Vasul lucrat cu roata, descoperit în tumulul XXX de la Gogoși provine pe calea schimburilor cu lumea sclavagistă elenică. El poate fi datat în sec. V-lea, cel mult la sfârșitul sec. VI-lea î. e. n., ținând seama de complexul în care a fost găsit. În orice caz prezența acestui vas ridică *problema primelor influențe ale sclavagismului grec pe teritoriul de sud-vest al patriei noastre.*

Rezumând rezultatul săpăturilor întreprinse în cadrul Șantierului pentru Oltenia din anul 1949, putem conchide că s'a ajuns la determinarea celor patru așezări (A, B, C, D) de la Verbicioara, la stabilirea sigură a dezvoltării istorice în diferitele stadii (reprezentate arheologic prin tipuri de civilizație) ale societății omenești din acea regiune, începând de pe treapta inferioară a barbariei (neolitic) până la decompunerea comunei primitive și formarea orânduirii sclavagiste în forma ei dacă. Descoperirea mormintelor românești din sec. XIV-lea și cele din sec. XVIII-lea, ne-au obligat să căutăm și așezarea din vremea respectivă. Aceasta se află pe panta dinspre Est a așezării principale. În cursul verii nu s'a putut culege decât foarte puțin material ceramic, iar prin sondagiile făcute acolo s'a dat peste două gropi de cereale.

Determinarea celor două morminte de înmormântare de la Verbicioara și a

mormântului de incinerare ce aparține civilizației de tip Verbicioara, corespunde iarăși scopului inițial, propus de către Institut.

Descoperirile dela Balta-Verde — Gogoși s'au integrat în obiectivele propuse, iar prin rezultatele obținute au întrecut așteptările noastre.

Membrii colectivului au făcut o scurtă anchetă arheologică și la Cleanov, jud. Mehedinți, de unde s'a adunat material *mezolitic* și fragmente ceramice dela începutul epocii bronzului (civilizația Glina III).

Săpăturile din Oltenia ridică în fața arheologiei românești următoarele probleme, dintre care unele depășesc cadrul istoriei societății primitive din Oltenia:

1. — Problema formării civilizației Sălcuța; puținele materiale ieșite în săpăturile din 1949 arată că studiarea acestei probleme trebuie să pornească dela documente arheologice locale, care pot duce, — pe măsură ce se vor întreprinde noi cercetări în regiune, în special la „Piscul Cornișorului” (Sălcuța-Dolj), — la găsirea acelor rădăcini etnoculturale locale, care stau la baza dezvoltării istorice a societății primitive din treapta de jos a barbariei și a dezvoltării ei ulterioare. Această problemă trebuie să țină seama și de raporturile reciproce dintre tipul Sălcuța și celelalte culturi tribale neolitice depe teritoriul țării noastre și din regiunile învecinate.

2. — Problema trecerii, — pe teritoriul Olteniei, ocupat de triburile, — sau grupele de triburi, — cu civilizație de tip Sălcuța, — dela matriarhat la patriarhat. Această vreme corespunde din punct de vedere arheologic trecerii dela neolitic la culturile epocii bronzului. Ea este reprezentată în Oltenia de triburile civilizației Coțofeni, care se poate explica tot prin condiții locale de dezvoltare a unor triburi locale, și nu printr-o „invație indoeuropeană”. Puținele indicii ce au ieșit la iveală arată o schimbare a forțelor de producție și a raporturilor de producție, — schimbare ce ar fi avut loc pe teritoriul țării noastre.

3. — Problema raporturilor reciproce ale civilizației Verbicioara, care este o civilizație de tipul civilizațiilor „câmpurilor funerare”, — cu celelalte culturi contemporane dela noi (Tei, Monteoru, Witenberg, Otomani, „câmpurile de urne”).

4. — Problema trecerii dela civilizația bronzului, — ca tipul Verbicioara și „câmpurile funerare” dela Balta-Verde, — care au trăsături esențiale unitare, dar cu particularități în ceea ce privește cultura materială, — la civilizația fierului local. Descoperirile din mormintele tumulare și din așezările din vecinătate pun această problemă. Trebuie descoperit procesul de dezvoltare îndelungată și consecventă a triburilor epocii bronzului din Oltenia și din restul țării și al influențelor culturale mutuale, care duce la cultura hallstättiană locală.

5. — Această cultură locală trebuie cercetată mai deaproape, fiindcă oricât de similare par obiectele arheologice din Oltenia (vezi în special cele din mormintele săpate în 1949) și din restul țării cu cele din marile necropole ilirice dela Jegenine, Glazinac, Rîpac, Dolia, Dolina, etc., este inadmisibilă teoria omogenității etnice a întregii culturi hallstättiene care, în chip greșit fusese trecută de către arheologia burgheză numai pe seama ilirilor.

6. — Descoperirile dela Balta-Verde — Gogoși pun deasemeni problema raporturilor dintre populația locală din sec. V—IV-lea î. e. n., și Scii și cu Slavii primitivi. În această privință arheologia sovietică ne va fi de un mare ajutor, întrucât savanții sovietici au ajuns la concluzia că au existat raporturi strânse între Ilirii și Slavii primitivi în mileniul I-ii î. de era n. (Udalțov).

7. — Descoperirile dela Balta-Verde și Verbicioara au arătat și de data aceasta că procesul de dezvoltare a societății omenești de pe teritoriul țării noastre din epoca primitivă a mers, — ca pretutindeni, și în consens și cu învățătura lui N. I. Marr, din domeniul lingvisticii, — dela marea diversitate (vezi mulțimea „tipurilor” de civilizație dela noi) la o unitate din ce în ce mai mare, cum este de pildă, aceea din epoca fierului. Sarcina viitoare a arheo-

logiei românești este de a prezenta acest proces pe baza documentării arheologice.

8. — Cercetarea paleoantropologică a populației de pe teritoriul Olteniei, — și de pe restul țării, — este deosebit de o sarcină importantă și urgentă a arheologiei românești. Descoperirile din 1949 au ridicat și această problemă pentru istoria veche a Olteniei.

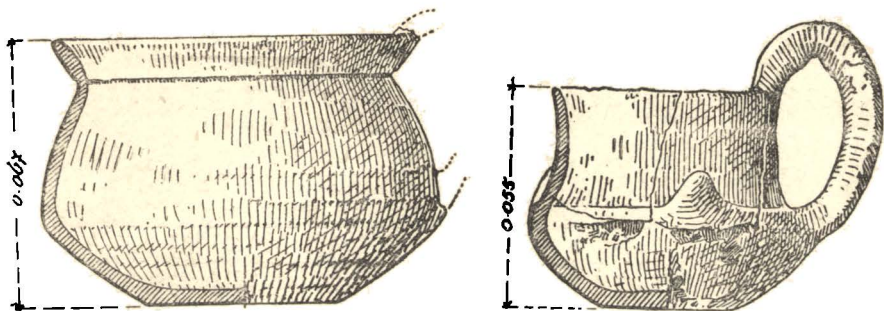
9. — Problema cetăților hallstattieni rămâne a se rezolva definitiv prin săpături viitoare, extinse la regiuni mai cuprinzătoare.

10. — O problemă nouă: studierea concomitent a așezărilor românești și a cimitirelor dela Verbicioara.

Propuneri: Crearea unui șantier pentru Oltenia, cu următoarele obiective:

1. — Continuarea săpăturilor la Verbicioara, cu săpături de completare și verificare la Sălcuța-Dolj (nu prea departe de Verbicioara).

GOGOȘI. — Două vase descoperite în necropolă.
No. 1, vas lucrat cu roata, de proveniență hellenică.

2. — Continuarea săpăturilor la Balta-Verde — Gogoși, pentru terminarea cercetării întregii necropole și extinderea lor la Ostrovul-Mare, în imediata vecinătate a așezărilor și cimitirelor săpate. Săpăturile se vor îndrepta și asupra așezărilor contemporane necropolei, pentru a avea o imagine cât mai completă a culturii materiale a populației locale din perioada premergătoare de aproape a apariției elementelor orânduirii sclavagiste la Daci.

3. — Urmărirea problemei paleoliticului și mezoliticului din Oltenia cu sondagii în diferitele peșteri și așezări mezolitice, în vederea unei săpături sistematice pe viitor.

D. Berciu, C. Buniș, E. Comșa, D. Icnescu, Gh. Marin, S. Marin, C. Nicolae, M. Nicolau.

Responsabil
D. BERCIU